

LAISSEZ-FAIRE

Vážení čtenáři,

Magazín pro liberální smýšlení Laissez-Faire prošel na přelomu roku 2001/2002 jistými změnami, jejichž výsledek držíte právě v ruce. Nejedná se o žádné zásadní, principiální či snad názorové změny, jde pouze o několik drobných oživení. Hlavní účel Laissez-Faire – uveřejňování původních českých liberálních textů a překladů kvalitních zahraničních článků – zůstává nezměněn. Stejně tak nedotčeny zůstávají základní principy, které tento měsíčník hájí:

- víra ve svobodu jednotlivce.
- víra v nedotknutelnost soukromého vlastnictví.
- víra v minimum regulace státem, který zůstává malý a efektivní.

Všechny tyto klasické liberální principy najdete „oprášeny“ v českém překladu skvělého článku Jima Perona s názvem „Původní liberalismus“, který tak tvoří vhodné vkročení do nového roku 2002. Ten bude zcela nepochybně pro míru individuální svobody v České republice na další čtyři roky klíčový. Nad článkem „Hon na kuřáky versus zdravý rozum“ můžete popřemýšlet, proč je trh lepší a spravedlivější rozhodovací instancí než hysterií podložená legislativa, která má navíc velmi zajímavou historii.

Doufáme, že nám i nadále zachováte přízeň.

S pozdravem

Šéfredaktor Tomáš Jirsa
a vydavatel Petr Mach

Současný stát blahobytu - tzv. welfare state - je spíše než cokoliv jiného komplikované uspořádání, kde nikdo neplatí vzdělání svých vlastních dětí, ale všichni platí vzdělání dětí všech ostatních; kde nikdo neplatí účty za své zdravotní výdaje, ale všichni platí zdravotní výdaje všech ostatních; kde se nikdo nestará o zajištění svého stáří, ale všichni se starají o zajištění stáří všech ostatních.

Henry Hazlitt (1894–1993)

Původní liberalismus

JIM PERON

Liberalismus je – dle původního a správného chápání – dějinnou obhajobou individuální svobody. Prosazuje vládu zákona a respekt k soukromému vlastnictví, stejně jako svobodnou výměnu statků a idejí. Odpor vůči cenzuře a státní kontrole ekonomiky je postaven na stejném principu svobody. Liberalismus je, jak již jméno napovídá, fundamentální víra v politický ideál, kde jednotlivci mohou svobodně prosazovat své cíle, svými vlastními cestami, pouze pod podmínkou, že tím nenarušují stejné svobody ostatních.

Celá liberální filosofie zdůrazňuje prvot-

nost svobod jednotlivce, aneb jak to vyjádřili dva filosofové Douglas Rasmussen a Douglas Den Uyl ve své knize Liberalism Defended: „Svobody jsou jazyk, kterým liberalismus mluví.“

Thomas Jefferson vyjádřil tento ideál v jednom výstižném odstavci v jeho skvělé Deklaraci nezávislosti: „Je samozřejmé, že všichni lidé jsou stvořeni rovni, že jim stvořitel dává jistá nezczizitelná práva, mezi která řadíme život, svobodu a možnost svobodného hledání svého vlastního štěstí, a že k ochraně těchto práv jsou ustaveny vlády, které odvozují svá práva od vůle těch, kterým vládnou.“

Liberalismus obrátil naruby přetrvávající pojetí lidských svobod a koncepci politického systému. Po dlouhá staletí bylo považováno za samozřejmé, že člověk žil pro stát, že všechna jeho práva byla dar, který mu byl svěřen panovníkem nebo vládou. Liberálové naproti tomu tvrdili, že pravý opak je pravdou. Lidé mají svá práva ze všeho nejdřív, teprve poté legitimizují vládu. Vláda není ten, kdo uděluje práva li-

(Pokračování na straně 2)

Za měsíc

Březen bude ve znamení objektivismu, který si připomeneme při příležitosti výročí narození a úmrtí Ayn Rand.

- článek Jana Zahradila obecně o Ayn Rand a objektivismu
- pohled Marka Skousena na objektivismus očima liberála
- objektivismus očima objektivisty aneb článek Jiřího Kinkora

Liberální koMIX	Kreslí: Marek Přikryl	
<p>Liberál i socialista...</p> 	<p>PRIVATIZOVAT!!!</p> 	<p>Abychom snížili daně. Abychom mohli zase přerozdělovat.</p>
<p>...jsou na první pohled stejní...</p>	<p>...i na druhý...</p>	<p>Rozdíl tu však přeci jen bude.</p>

Původní liberalismus

(Pokračování ze strany 1)

dem, jsou to ale lidé, kteří jsou zdrojem legitimacy vlády.

Francouzský politik a žurnalista Frédéric Bastiat vysvětlil liberální principy ve svém nyní již klasickém díle *Zákon*. Bastiat začíná konstatováním, že všichni lidé jsou obdarováni životem. Říká však také, že „život se nemůže řídit sám“. Lidé mají „neuvěřitelné schopnosti“, produkovat to, co je důležité pro život, a zároveň jsou obklopeni „množstvím přírodních zdrojů“. „Spojením našich schopností s těmito zdroji produkuje statky, které následně používáme. Tento proces je nezbytný k udržení přirozeného směru života.“

Aby přežil, musí člověk aplikovat své duševní schopnosti na využití přírodních zdrojů. Život vyžaduje svobodu, a jestli člověk má přežít, musí si ponechat produkty své práce, neboli musí mít právo na soukromé vlastnictví. Liberálové zastávají názor, že tento účel ospravedlňuje existenci legitimních vlád. Jefferson napsal, že úkolem vlády je chránit práva, která již lidé přirozeně mají. Bastiat to vysvětluje takto:

„Život, schopnosti, produkce – nebo jinými slovy individualita, svoboda, vlastnictví – to je člověk. A v přímém protikladu k prohnání politiků tyto tři dary od boha předcházely veškerým lidským zákonům a jsou jim bezpodmínečně nadřazeny. A naopak, předchozí existence života, svobody a vlastnictví teprve dala vzniknout zákonům.“

V liberální společnosti je primární funkcí státu chránit původní práva jedinců. Stát nemá garantovat tato práva, má ale zneškodnit ostatním, aby takováto práva ostatních nějakým způsobem narušovali. Liberalismus se nepokouší říkat člověku, jak má žít či jaké morální hodnoty má zastávat, reflektuje pouze materiální stránku jeho života. Poskytuje právní rámec, kde je každému jednotlivci umožněno hledat své štěstí a naplnění dle jeho vlastních měřítek a hodnot. Ve své knize *Liberalismus*, Ludwig von Mises píše:

„Není to kvůli pohrdání vůči duševním statkům, že liberalismus reflektuje pouze hmotnou stránku života člověka. Je to kvůli přesvědčení, že to, co je v člověku nejvyšší a nejušlechtlejší, nemůže být řešeno žádnou vnější regulací. Liberalismus zkoumá jen vnější materiální stránku lidského života, protože ví, že vnitřní, duševní bohatství nemůže přijít z vnějšku, ale pouze zevnitř jeho srdce. Liberalismus se nesnaží vytvořit nic jiného než vnější podmínky pro vnitřní život.“

Lidská interakce

Liberalismus ustavuje základní principy lidského vzájemného působení. Tyto prin-

cipy předpokládají, že se každá interakce mezi dvěma jedinci děje na základě společného souhlasu. Každý jedinec tím pádem může sledovat své vlastní cíle ve svobodném režimu, omezeném jedině pouze stejnou měrou svobody a práv ostatních. Ekonomická metoda mezilidské interakce je ta, kde jednotlivci vyměňují hodnotu za protihodnotu.

A tak v opravdu liberální společnosti je ekonomika určená volným obchodem a soukromým vlastnictvím. Jedinci, kteří v tomto systému sledují své individuální cíle, produkují statky a služby, které směňují za protihodnoty s ostatními, kteří také sledují svůj vlastní prospěch. Žádný obchod se ve svobodné společnosti neděje, pokud není splněn základní předpoklad, že všichni účastníci obchodu věří, že transakcí získají určitou přidanou hodnotu. Zlepšováním své vlastní životní situace člověk zákonitě přispívá k lepší životní situaci ostatních, aniž by o to vědomě usiloval.

Ve společnosti, kde je státu přiručena pouze úloha ochránce práv, mohou jednotlivci zastávat velmi odlišné hodnotové systémy. Liberalismus se tak stává jediným společenským uspořádáním, které umožňuje nefalšovaný pluralismus, které dokonce skýtá možnost prosazování přímo protichůdných hodnotových systémů. Funkcí státu není předepisovat určité společné hodnoty pro všechny, ale umožnit volnou směnu služeb, zboží a myšlenek. Tato funkce zaručuje rovnost svobod pro každý názorový proud uvnitř společnosti a zároveň zakazuje státu stavět hodnoty reprezentované jedním myšlenkovým proudem nad hodnoty jiné. Liberalismus respektuje nejzákladnější právo člověka: právo na svobodné myšlení. Nechce nijak regulovat jeho názory, dává mu naopak možnost využít schopností svého myšlení v nejvyšším možném měřítku.

Liberalismus v praxi znamená svobodné myšlení a svobodný obchod. Ale proto, aby člověk mohl být svobodný, stát musí být regulovaný. Mnozí liberálové proto prosazují kontrolní principy v ústavě, které by moc státu limitovaly. Jestliže je tedy úkolem státu ochraňovat svobody občanů, úkolem ústavy je regulovat moc státu.

Liberalismus vznikl protože stát se stal tím neefektivnějším nástrojem k pošlapání lidských práv a svobod. Všemocná vláda – třeba i s těmi nejušlechtlejšími úmysly – je potenciální hrozbou lidské svobodě, bez které se člověk nemůže rozvíjet a uspět. Proto liberálové vždy hájili absolutní uplatnění svobod a redukci státní moci, což uvažovaná úprava ústavy může zaručit.

V žádném případě liberalismus neprosazuje jeden hlavní názor pro každého. Přísně rozlišuje rozmanitost lidského života a chápe, že prosazování jedné oficiální ideologie

je nejsnazší cesta do pekel. Proto liberalismus podporuje vizi společnosti rovných práv a rovných svobod. Každý má mít volnost ve snaze o dosažení svých cílů, pouze pokud tím nenarušuje svobody ostatních. Pouze v takto koncipované svobodné společnosti je šance pro věrohodnou prosperitu, a pouze v případě, že je člověk osvobozen od hladu a nemoci, je schopen hledat své štěstí, jehož volba závisí pouze na něm samotném.

Rovnost svobod, rozdílné výsledky

Liberálové si také plně uvědomují, že společnost rovných svobod nepovede ke společnosti stejných výsledků, a obráceně, že společnost požadující stejné výsledky konání jedinců nebude taková, která bude zastávat princip stejných svobod. Správně pochopený liberalismus prosazuje rovnost svobod. Za situace, kdy budeme všichni svobodni, budou výsledky našeho konání velmi odlišné.

Bohatství bude vytvářeno, tedy rozhodně ne rozdělováno. Ti, kteří budou schopni dostat se vysoko, se vysoko dostanou a my ostatní z jejich konání budeme jen a jen získávat prospěch, přestože to nebylo jejich záměrem. Stát bude odkázán pouze do role strážce práv. Ti, kteří dosáhnou vrcholu obchodního světa, se nahoru dostanou díky svým schopnostem, ne kvůli politickým konexím. Výsledkem, ačkoliv ne zamýšleným, bude zlepšení životní situace těch nechudších ve společnosti. Jako jeden z důsledků činnosti podnikatelů hledajících zisk bude mimo jiné vytvoření pracovních míst.

V tomto systému bude vznikat větší a větší ekonomická nerovnost. Proč ne? Proč by měl být každý stejně chudý? Chudým se výrazně lepší životní situace a bohatí budou ještě bohatší. Jestliže prosperita je náš cíl, proč bychom se měli starat o nerovnost výsledků lidského konání?

Toto je ten nejzákladnější rozdíl mezi liberalismem a socialismem (v Americe pod názvem liberalismus). Liberalismus, založený na etice úspěchu, obhájí rovnost svobod, která vede k nerovným výsledkům. Naproti tomu socialismus, postavený na etice závidi, požaduje rovnost výsledků konání různých jedinců, což vyžaduje výrazné omezení svobod. A tak s liberalismem máme svobodu, prosperitu a nerovnoměrné bohatství. Socialismus nám dává materiální rovnost, chudobu a omezení svobod. A to je nereálné, i přestože by mnozí v socialismu tak rádi viděli onu třetí alternativu.

Autor je ředitelem jihoafrického Institute for Liberal Values v Johannesburgu. Článek byl přetištěn z magazínu Ideas on Liberty vydávaného americkou nadací Foundation for Economic Education (www.fee-org). Překlad: Tomáš Jirsa

Hon na kuřáky versus zdravý rozum

TOMÁŠ JIRSA

V posledních letech máme možnost pozorovat nárůst nenávisli vůči jedné skupině obyvatel – menšině – a omezování jejích práv a svobod „demokratickou“ většinou. Skupina lidí, o které mluvím, není národnostní nebo náboženská minorita, jsou to kuřáci. Jsou to tedy lidé, které nespojuje nic jiného než to, že jedno z téměř nekonečného množství svobodných rozhodnutí, které za svůj život udělali, mají všichni společné. Rozhodnutí kouřit. Nic jiného není podmínkou. Nemusejí být stejné národnosti, stejného vyznání, jeden může být liberál, druhý socialista, spojuje je jen to, že se bez nátlaku rozhodli spojit svůj život s kouřením.

Celý svět se nakazil antikuráckou náladou

Snaha omezit kouření (= omezit svobody jedné skupiny obyvatel) trvá již docela dlouho, s přibývajícím časem ale její intenzita akceleruje. Po celém světě nyní můžeme najít příklady těchto zhoubných antikuráckých nálad, nejnověji snad v Brazílii. Rozhodli se tam „překonat“ země Evropské unie, které už tak jsou dost daleko v potlačování individuálních svobod, a schválili zákon, který předepisuje výrobcům cigaret na každou krabičku natisknout detailní fotografii údajných důsledků kouření – nádorů, poškození plic, hrtanu atd. Ještě aktuálnější je přijetí zákona, který prosazuje několik principů omezení reklamy, v českém parlamentu. Na českých cigaretových krabičkách bude upozornění ministra zdravotnictví o tom, že kouření škodí zdraví, zabírat dvojnásobek dosavadní plochy (20 % místo původních 10 %). Reklamy na cigarety navíc nesmí být zaměřeny na mládež a nesmí jakkoliv spojovat kouření s úspěchem.

Snad největší omezení života kuřácké menšiny můžeme pozorovat v několika státech USA, zejména v Kalifornii. Tam je od 1. ledna 1998 kouření zakázáno ve všech restauracích a barech, což je ještě navíc výrazné porušení vlastnického práva majitelů oněch restaurací.

Führer rozkazuje nekouřit

Ač se to může zdát velmi překvapivé, dnešní protikuřácké výstupy nejsou ve skutečnosti moc „moderní“, a už vůbec ne originální. Jako zemi jejich původu můžeme jmenovat Německo, resp. Třetí říši, a za otce potlačování kuřáctví samotného Führera. Tehdejší způsoby byly kupodivu až moc „dnešní“. Adolf Hitler je znám jako zapřísáhlý nekuřák, o kampani, která byla tehdy vedena, se ale moc neví. Tabák byl označen jako „přežitek po liberálním životním stylu“ a proto bylo zakázáno kouřit na

mnoha pracovištích, úřadech, nemocnicích a prostředcích městské hromadné dopravy. Dokonce již tehdy vycházel časopis Reine Luft (Čistý vzduch), který byl jedním z hlavních prostředků kampaně. Byli to právě němečtí vědci, často s nacistickými vazbami, kteří poprvé deklarovali statistický vztah mezi kouřením a onemocněním rakovinou, stejně jako definovali základní termíny boje proti kouření, které se používají až do dnešních dnů. Nacisté měli svá dobře známá hesla jako „Tvá povinnost je být zdravý!“ a „Tvé tělo patří národu!“

Vůdce a dnešní bojovníci za dobro celé společnosti

Jaký je rozdíl mezi nacisty, kteří lidem všetěpovali povinnost být zdravý pro národ a proto jíst zdravě a nekouřit a dnešními „antikuráky“, kteří pouze zamění slovo národ za společnost a považují se za nekonečné dobrodince? Také přece zastávají tezi, že tělo jednotlivce nepatří jemu samému, ale společnosti. Kdyby totiž patřilo jemu samému, mohl by si s ním dělat, co by chtěl. Kuřák je ale místo toho zdaněn na principu „sin tax“, (daň za „hřích“ - vyšší zdanění alkoholu, cigaret etc.), takže si ještě navíc musí platit kampaň proti své víře. Zastávat se kuřáků nechci, bylo by to proti mému nekuřáckému přesvědčení. Rozhodně není ale možné omezovat jejich svobody. Navíc to nejsou jen jejich svobody, které jsou ohroženy. Nelze opomenout právo na libovolné nakládání s vlastním majetkem, které je zákazem kouření ve všech restauracích a barech dle kalifornského vzoru silně narušeno, či práva producentů tabákových výrobků.

Trh jako lék aneb laissez faire!

Pro protikuřácké aktivisty ale není nic ztraceno. Mám pro ně jednu velmi dobrou radu. Laissez faire! Nechte konat! Trh je, jak známo, systém, který odměňuje racionální chování a trestá (neodměňuje) iracionální. Je-li vaše víra v nesmyslnost kuřáctví tak silná, nechte působit trh. Zrušme neférové zákony, které diskriminují na legislativní bázi, což je ve svobodné společnosti nepřijatelné, a zaveďme tržní prostředí, ve kterém se budou kuřáci sami diskriminovat oproti ostatním: více jejich prostředků, které ostatní využijí smysluplněji, poputuje na pořízení cigaret; více prostředků poputuje na zdravotní péči, kterou si vzhledem k nezdravému způsobu života budou muset platit více než ostatní nekuřáci; zaměstnavatelé dají také logicky přednost zdravým pracovníkům, nezávislým na cigaretách; majitelé restaurací budou raději provozovat nekuřáckou restauraci, kde je více potenciálních konzumentů atd. Během jedné dekády by zde po kuřácích nebyla ani stopa.

Trh by je k tomu naprosto čistým způsobem „donutil.“

Svobodná společnost navíc skýtá opravdu velké spektrum možností, jak prosazovat své názory. Antikuřáci, kteří věří tomu, co říkají, si mohou pronajmout billboardy, udělat televizní reklamy, chodit do ulic rozdávat letáčky a ne nutit nás ostatní, kteří s nimi nesouhlasíme, platit pod pohrůžkou konfiskace majetku prostor pro jejich názory.

Obávám se ale, že můj návrh nebude vyslyšen. Znamenal by mimo jiné i odstátnění zdravotnictví, aby každý nesl náklady za svůj život sám stejně jako jeho výnosy a mnoho dalších liberalizačních kroků, o kterých odpůrci svobody ve všech formách nechtějí ani slyšet.

Výrok pro pobavení

„Je to trik. Znamená to chudobu pro ty, kteří nebudou mít v životě štěstí a nebudou mít dost vysoké příjmy, aby si spořili.“

Varování Vladimíra Špidly před návrhem na zavedení kombinovaného penzijního systému, který počítá s určitým příspěvkem státu, ale ve kterém by z větší části odpovědnost za svůj život a za své stáří konečně převzali sami občané. Předseda ČSSD, která se před nedávnem přihlásila svým programem ke státu blahobytu, tak suspenduje člověka na bytost, která je semleta soukolím štěstěny, z něhož ti šťastnější vylézají jako „bohatí“ a ti, kteří štěstí neměli, jsou prostě „chudí.“ Člověk je tak zjednodušen na loutku bez možnosti ovlivnit svůj osud a společnost na systém, kde kasta sociálních inženýrů bude rozhodovat o tom, co je pro koho lepší a bude vyrovnávat rozdíly mezi těmi, co měli štěstí (tzv. bohatými) a těmi, co ho neměli (tzv. chudí). Více a více se ukazuje, že F. A. von Hayek se nespletl, když nazval svou knihu Osudná domýšlivost: Omyly socialismu... TJ

Liberalismus online

www.libertystory.net

Na těchto stránkách lze nalézt detailní informace i samotné dokumenty mapující vývoj hodnoty zvané svoboda a našeho vztahu k ní od počátku věků až do současnosti. O tyto stránky se stará Jim Powell, autor mnoha knih, mezi jinými „Modern Times“, a zejména nejnovější a nejnámější „The Triumph of Liberty...“ Stránky jsou velmi často aktualizované, každý týden je možné nalézt nové zajímavé články velikánů liberalismu nebo historické dokumenty a analýzy. TJ

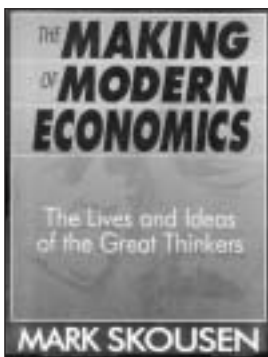
RECENZE

Mark Skousen:

The Making of Modern Economics aneb

zajímavá historie „ponuré vědy“

Frustrace – to je dle tvrzení Marka Skousena v úvodu jeho knihy jeden z důvodů

pro sepsání čtenářsky atraktivní a přehledné historie moderních ekonomických teorií. Jako student byl totiž silně zklamán nezáživným vysokoškolským kurzem na toto téma stejně jako nedostatkem kvalitních učebnic, které by historii ekonomie pojal

ly srozumitelným a čtivým způsobem. Doslova říká, že Paul Samuelson v sekci zabývající se historií ekonomických teorií své slavné učebnice Economics neodvedl dobrou práci.

Mark Skousen působí jako profesor na Rollins College, je editorem měsíčníku *Forecasts and Strategies*, komentátorem pro *Forbes* a nově také prezidentem *Foundation for Economic Education*. Jeho kniha se pyšní podtitulem „The Lives and Ideas of the Great Thinkers“, a snad každý, kdo se jen trochu zajímá o „dismal science“, v ní určitě něco zajímavého najde.

The Making of Modern Economics má o něco méně než 500 stránek a tvoří velmi dobrý kompromis mezi několikavazkovými nezáživnými díly a pouhým povrchním přehledem teorií a jejich propagátorů. Je velmi systematicky rozdělena, respektuje jak časovou osu tak příslušnost ekonomů k větším názorovým celkům - školám, což je pro pochopení historie ekonomie téměř klíčové.

Celá kniha začíná kapitolou nazvanou „It All Started with Adam“, která zcela jasně vytýčuje definiční obor knihy, tedy jasnou protržní orientaci, ovšem také velkou důslednost při popisu života všech významných myslitelů ekonomie i teorií s nimi spjatých. Kniha se za každou cenu snaží vyhnout nezáživnosti, a tak je proložena mnoha zajímavostmi, které vhodně zapadají do její detailní zpracovanosti. Je třeba velmi zajímavé se dozvědět, že onen Adam, velký a uctívaný svobodomyšlný Skot Adam Smith, který ve svém díle *Bohatství národů* obhájil bezbariérový obchod a na teoretickém poli rozdrtil merkantilistický systém, strávil posledních 12 let svého života jako skotský komisař pro dovoz,

kde dohlížel na cla a vynucoval dodržování merkantilistických dovozních zákonů či dokonce zasahoval proti pašerákům.

Kniha je velmi názorná, je plná grafů, které jsou přiřazeny jako pomůcka k vysvětlení některých teorií nebo prostě ilustrují historický vývoj. Nouze není ani o fotografie či obrázky, autorovým překvapením je doporučení poslouchu určitého typu hudby ke každé kapitole, např. k již zmíněné první kapitole „It All

Started with Adam“ autor doporučuje Coplandovu oslavnou hymnu s všefkajícím názvem „Fanfare for the Common Man“, jejíž poslech vyloženě odpovídá přečtenému (vyzkoušeno).

A tak pokud jste rozumní a své prostředky dříve deponované v některé ze zaniklých měn jste proměnili v zelené dolary a ne v eura, můžete rozumně investovat na , kde je tento titul k dostání za 24 USD.

Typografické studio

Vladimír Vyskočil

nabízíme

Kompletní zpracování knih, časopisů, katalogů, dopisních papírů, vizitek..., logotypů, grafických návrhů... Zajistíme tisk a knihařské zpracování.

Proč to děláme? Protože nás to baví!

Vladimír Vyskočil - KORŠACH • Kroftova 1, 150 00 Praha 5
Tel./fax: 02 / 57 31 81 80 • E-mail: typograf@easynet.cz

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: Petr Mach, Bozděchova 8, 150 00 Praha 5, tel.: 0603-228753, e-mail: machpetr@iol.cz, <http://www.petrmach.cz>, číslo účtu 152050656/0300. Šéfredaktor: Tomáš Jirsa, e-mail: tjirsa@centrum.cz. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597